

Naím, M. (2008): Černá kniha globalizace. Praha: Vyšehrad, ISBN 978-80-7021-866-2, s. 303

Autor: Tomáš Šmíd
Email: tsmid@mail.muni.cz

Šéfredaktor vlivného časopisu Foreign Policy Moisés Naím a dřívější vysoký představitel Světové banky, ministr venezuelské vlády a libyjský rodák sepsal vysoce aktuální a v mnohém znepokojivé dílo. Při její tvorbě zúročil veškeré své dosavadní pracovní zkušenosti a díky svým rozsáhlým znalostem, kontaktům a nezpochybnitelnému analytickému i stylistickému talentu vytvořil knihu, která by měla být bestsellerem.

Moisés Naím sice není akademicky zakotven v bezpečnostních a strategických studiích, nicméně z jeho knihy přímo číší, že pochopil proměny v charakteru bezpečnostních hrozeb, jimž dnes čelí světové společenství. Naím, aniž by si tento cíl explicitně stanovil, sleduje ve své knize bezpečnostní hrozby nového typu, na jejichž výzkum i analýzu lze uplatňovat sektorové pojetí bezpečnosti vytvořené tzv. kodaňskou školou. Velký důraz klade na globalizaci těchto bezpečnostních hrozeb a značnou amorfnost a proměnlivost aktérů, kteří jsou nositeli těchto bezpečnostních hrozeb. Z knihy je zřejmé, že Naím považuje za nejzávažnější hrozbu světové bezpečnosti a stability nezákonný obchod a organizovaný zločin. Tento fakt považuji za největší klad knihy, poněvadž kráčí do jisté míry proti duchu doby, v níž bývá akcentována především hrozba mezinárodního terorismu. Naím je v tomto ohledu velmi realistický a nekompromisní a jednoznačně pojmenovává hrozby spjaté s transnacionálním a globálním zločinem, přičemž nešetří ani politické elity, přičemž o provázanosti části z nich s podsvětím si nečiní žádné iluze. Pro mne osobně je největším poselstvím Naímovy knihy jeho boření mýtu, že nezákonný obchod a potažmo organizovaný zločin je jev, který má podzemní charakter a běžného občana se netýká. Ostatně mýtus, který je zhusta šířen právě politiky odpovědnými za jeho potírání. Stejně tak je mnohými politiky šířena představa o terorismu jako nejděsivější hrozbě dneška. Je to politicky prodejnější téma, jež je navíc velmi pohodlné a morálně nenapadnutelné. Organizovaný zločin a nezákonný obchod se obtížněji uchopují, mediální zkratka je v jejich případě obtížnější a bojovat se s nimi musí soustavně, jelikož ohrožují bezpečnost většiny států takřka každodenně. Mezinárodní terorismu je také velmi zákeřná hrozba, ovšem geograficky a

časově mnohem omezenější. Američtí, britští, blízkovýchodní a částečně i ruští politici jsou bezesporu nuceni se teroristickými hrozbami vypořádávat, ovšem i jejich země ohrožuje mnohem více a dlouhodoběji především organizovaný zločin. V ruském případě dokonce fatálně. Slyšet z úst českého, maďarského či např. finského politika, že největší bezpečnostní hrozbou je terorismus, znamená již naprosté politické zneužití časově a místně podmíněné reality. Dlužno ovšem poznamenat, že hrozby a rizika spjaté s teroristickými sítěmi Naím vůbec nepodceňuje a několikrát v svém díle ilustruje nebezpečí z nich plynoucí a o to více z jejich propojení s kriminálními sítěmi. Naím poctivě představuje nástroje, strategie a taktiky novodobého nezákonného obchodu, sleduje jejich proměny, proměny aktérů a jejich aliancí, pašeráckých tras a způsoby legalizace jejich nezákonného zisku. Následně se postupně zabývá obchodem se zbraněmi a nukleárními materiály, kde velmi explicitně ukazuje na to, jak je dnešní nezákonný obchod se zbraněmi běžný a propojení s některými politickými entitami. V této kapitole Naím operuje s příkladem Podněstří je de facto state, který slouží především k nelegálním aktivitám a praní špinavých peněz. Stejně tak poučeně popisuje roli klíčových osobností toho byznysu – pákistánského vědce dr. Achmada Chána a nedávno v Thajsku zadrženého ruského obchodníka Viktora Buta. Na obchodě se zbraněmi ostatně krásně ilustruje proměny organizace nezákonného obchodu, kdy upadá role klasických kriminálních skupin hierarchického typu a naopak posiluje role právě takových prostředníků s přístupem ke zdrojům a informacím, jakými je již i filmově ztvárňovaný Viktor But. Neméně zajímavá je i kapitola týkající se obchodu s narkotiky. I když by se mohlo zdát, že se jedná o nesčetněkrát omleté téma, Naím podal komplexní a přitom vcelku stručný obrázek toho, jak vypadá obchod s narkotiky dnes. Poněkud škoda je, že geograficky se v tomto případě omezil především na příklady z oblasti Střední Ameriky (hlavně Mexika), ovšem nic to nemění na ilustrativnosti nejmodernějších pašeráckých způsobů a schopnosti narkobaronů ovlivňovat politická rozhodnutí. V kapitole zabývající se obchodem s lidmi a moderními formami otroctví čtenáře často napadne, že člověk se od starověkých dob eticky nikam neposunul a když tak spíše k horšímu. Naím vykazuje podivuhodný přehled v problematice nelegální migrace, obchodování s lidmi, jejich zneužívání k vyčerpávající práci nebo sexuálnímu průmyslu. Nebojí se být v těchto otázkách normativní, aniž by se zpronevřoval analýze problému. Velkou pozornost věnuje Naím velkému nešvaru dnešní doby, který ovšem není mnohými brán jako dostatečně hrozivý – porušování autorských práv a nerespektování duševního vlastnictví. Přitom v dnešní době tento byznys vykazuje obrovský obrat a řada aktérů nezákonného obchodu na něm dokáže generovat zisky srovnatelné s narkobyznysem a dokáže kvůli němu ochraňovat své zisky či trhy za pomoci toho nejhrubšího násilí. Stejně tak autor neopomíná ani problematiku praní špinavých peněz. Legalizace nelegálních zisků má dvě roviny – může být považována za taktiku organizovaného zločinu nebo za jeho odvětví sui generis, přičemž Naím si je vědom obou rozměrů problémů a nadto právě v této kapitole můžeme často narazit na nexus mezi organizovaným zločinem a terorismem. Závěrečné kapitoly knihy jsou věnovány realitě boje s nezákonným obchodem v éře globalizace a možnostem, jak ono do značné míry sisyfovské úsilí zlepšit. V jistém, ohledu lze ovšem tyto kapitoly považovat za nejslabší, poněvadž zde se Naím občas uchyluje k banalitám. Na druhou stranu i zde zůstává u až sžíravého realismu, nebuduje vzdušné zámky a neupadá do proklamativního „povinného“ optimismu. Naím sepsal tvrdou kritiku jedné z tváří globálního věku. Je velmi silný při popisování reality a z celé knihy, která má parametry odborného textu (na to nezapomínat!) číší tvrdá realita, kterou křehčí duše mohou považovat za přehnaný pesimismus a lidé, kteří neradi realitu přijímají (a těch je stále až příliš mnoho) ji pravděpodobně odmítnou akceptovat. I přes občasná zjednodušení a v závěru knihy uchylování se k banalitám považuji Naímovu knihu za zásadní dílo, které by nemělo zůstat stranou pozornosti nikoho z těch, kteří se zajímají bezpečnost jak v odborné rovině tak v rovině občanské. Autorova erudice a jeho

profesní životopis zaručují vysokou míru kvality a hloubku znalosti problematiky. Naím knihu psal nejspíše jako své opus magnum a ve svých 56 letech již neměl za potřebu dělat ze sebe šaška, tudíž psal stylem padni komu padni a nešetřil nikoho. A knize to jenom prospělo.